

E-11599

L. K. BRONTMAN

INFORMATSIOON AJALEHES

„RAHVA HÄÄLE“ TOIMETUSE VALJAANNE

RK AJALEHTEDE KIRJASTUS TALLINN 1949

2/14648

L. K. BRONTMAN

INFORMATSIOON AJALEHES

5248-1001

„RAHVA HÄÄLE“ TOIMETUSE VALJAANNE

RK AJALEHTEDE KIRJASTUS TALLINN 1949

14648
A-17599

INFORMATSIOONI OSA JA KOHT AJALEHES

Ajalehe suur osa meie maa elus on üldtuntud. Lenin ja Stalin on korduvalt rõhutanud bolševistliku ajakirjanduse tähtsust masside kollektiivse organisaatorina, propagandistina, tulihingelise agitatorina — kommunistliku partei ideede levitajana. Partei suurte ideede ja tema poliitika propageerimine, töötava rahva kasvamine sotsialistliku ülesehitustöö elavate näidete najal on iga nõukogude ajalehe tähtsaim ning tänuväärseim ülesanne.

Selle ülesande lahendamisel on poliitiliselt suunatud, võitleval, mitmekülgisel informatsioonil suur tähtsus.

Tuntud artiklis „Meie ajalehtede iseloomust“ kirjutas V. I. Lenin: „Haruldaset vähe ruumi antakse uue elu ülesehitamisele, faktidele, ja faktidele sellest... Meil on vähe masside kasvatamist elavate, konkreetsete näidete ning eeskujude varal kõigilt elualadelt, — see aga on ajakirjanduse peamine ülesanne kapitalismilt kommunismile ülemineku ajal. Meil pööratakse vähe tähelepanu sellele argipäevasele küljele vabriku-, küla- ja polgu-elus, kus kõige rohkem ehitatakse uut, kus kõige rohkem vajatakse tähelepanu, avalikkusele teatavakstegemist, ühiskondlikku kriitikat, kõlbmatu hävitamist, üleskutset õppida heast.“¹⁾

Lenin ja Stalin on alati nõudnud uue võrsete kõige laiaulatuslikumat näitamist, nõukogude ülesehitustöö kogemuste propageerimist, tootmise, töötava rahva ühiskondliku ja igapäevase elu uue organisatsiooni kõige laialdasemat populariseerimist. Erilise jõuga kõneleb sellest seltsimees Stalini artikkel „Ajakirjandus kollektiivse organisaatorina“. Selles on tähendatud, et ajalehel peab olema „... rikkalik töötajate, agentide ja kirjasaatjate võrk üle kogu maa, kõigis tööstus- ja põllumajanduspunktides, kõigis maakondades ja valdades, et niit partei juurest ulatuks ajalehe kaudu eranditult kõigi töölis- ja talurahvarajoonideni...“²⁾

¹⁾ V. I. Lenin, Teosed, kd. XXIII, lk. 212—213.

²⁾ Kogumik „Bolševistlik ajakirjandus“, II osa, lk. 98.

Aktuaalne, osavasti valitud, nii oma temaatikalt kui ka „geograafialt“ mitmekesine informatsioon teeb ajalehe sisukaks ning huvitavaks, on talle kaunistuseks. Sotsialistliku ülesehitustöö elavaist konkreetseist faktidest näevad lugejad kommunismi ideede triumfi. Nende näidete najal kasvatatakse nõukogude inimesi kommunismi vaimus.

Partei Keskkomitee on toimetusi korduvalt hoiatanud informatsiooni alahindamise eest. Keskkomitee otsuseis vabariiklike ja oblastite ajalehede aruannete puhul on alati rõhutatud kohaliku elu laialdase valgustamise tähtsust.

1948. a. märtsi lõpul korraldas UK(b)P Keskkomitee Propaganda- ja Agitatsioonivalitsus keskajalehede toimetajate nõupidamise. Sel nõupidamisel arutati spetsiaalselt liidu- ja autonoomsete vabariikide, kraide ning oblastite elu valgustamist ajalehede vee-gudel. Nõupidamisel sõnavõtnud UK(b)P Keskkomitee sekretär sm. M. A. Suslov ütles: „Meie ajalehed, vähemalt suurem osa neist, nähtavasti alahindavad õige informatsiooni korraldamise kogu tõsidust. Vabariikide, kraide ja oblastite elu nõrk valgustamine muudab ajalehe väheväärtuslikuks, ilmetuks, halliks, ühekülgseks, igavaks, konkreetsest elust irdunuks. Ajalehede hoolimatus kohaliku elu valgustamise vastu annab tunnistust toimetuste nõrgast sidemest kohtadega, partei-, nõukogude, majandus- ja ametiühinguaktivistidega.“¹⁾

Sm. Suslov rõhutas, et hästikorraldatud informatsioon ei tee ajalehte mitte ainult huvitavaks, vaid annab ajalehe kriitikale ka konkreetsema, mõjuvama iseloomu, tugevdab veelgi ajalehe sidet aktiiviga ja laiade töötava rahva hulkadega, tõstab veelgi tema osatähtsust kollektiivse kasvatajana ja kollektiivse organisatorina.

Igas kesk-, vabariiklikus ja oblastiajalehes on olemas rubriigid. Nende ülesanne on selge: nad valgustavad plaanipäraselt tähtsaimaid partei elu ja majandusliku ning kultuurilise ülesehitustöö probleeme, organiseerivad masse aktiivsele osavõtule sotsialistlikust ülesehitustööst, aitavad operatiivselt kohalikel organisatsioonidel kiiremini realiseerida partei ja valitsuse otsuseid. Sama eesmärgi teenib omaviisi, oma žanridega ka informatsioon.

Ajalehe rubriigid pühendavad palju ruumi majanduslik-poliitiliste kampaaniate operatiivsele valgustamisele. Nõukogude inimeste kangelaslike pingutuste näitamine, kes oma tööga tugevdavad nõukogude majandust, on muidugi äärmiselt tänuväärne ülesanne. Kuid nõukogude rahvas ei tegele mitte ainult metalli, nafta ja kivisöe tootmise, kevadkülvilvi, viljakoristamise ja traktorite remontimisega.

¹⁾ „Kultura i Žizn“ 31. märtsist 1948.

Meie maal keeb vilgas elu: ühiskondlik, teaduslik, kultuuri-, teatri- ja spordielu. Informatsiooni ülesandeks on näidata seda elu kogu tema täiuses. Teiste sõnadega: näidata kogu mitmekesisuses seda suurt loovat tööd, mis bolševike partei teeb meie maal.

Seepärast on ka selge, et informatsioon nõukogude ajalehes ei tohi piirduda nende või teiste faktide ükskõikse fikseerimisega. Informatsiooni eesmärgiks on partei ja nõukogude rahva saavutuste järjekindel propageerimine. Kui me ütleme, et informatsioon peab olema parteiline, siis mõistame me selle all nimelt informatsiooni kvalitatiivset olemust, ideelist tuuma. Me peame ajalehte paigutama sellist materjali, mis faktide abil jutustab lugejale sellest hiiglaslikust tööst, mida partei teeb kõigil meie elualadel.

Tavaliselt tuuakse informatsioonilistes materjalides ainult fakte endid, ilma järelduste ning poliitiliste üldsustamisteta: vajalike järelduste tegemine jäetakse lugeja enda hooleks. See aga eeldab ning dikteerib tingimata toimetuse organiseerivat osa avaldatavate materjalide valikul. Väga konkreetselt on selle nõudmise formuleerinud V. V. Kuibõšev oma tuntud sõnavõttus TASS-i töötajate nõupidamisel. Ta ütles, et informatsioon on „... kõigepealt... agitatsioon, s. o. mitte nüri, ükskõikne faktide esitamine, vaid faktide valik sel kujul, sellises korras, et nad ise võitleksid meie eest, meie ürituse eest. Teisest küljest on see erilist laadi agitatsioon, sest siin astub lavale faktide, sündmuste loogika, elu loogika.“¹⁾

Sihiteadlik, osavasti valitud ja huvitav informatsioon, ükskõik mida ta ka puudutaks, kas lendu põhjanabale või klubi avamist, ülikooli juubelit või maleturniiri, teaduslikku avastust või rajooninõukogu istungjärku, näitab partei ja nõukogude võimu tööd, näitab loomisprotsessi, meie maa järjekindlat progressi. Neist seisukohtadest peamegi alati lähenema informatsiooni organiseerimisele.

Väga suur on informatsiooni osa ka töökogemuste sotsialistlikul vahetamisel. Näiteid edukast tööst, üksikute ettevõtete, kolhooside, teaduslike instituutide ja koolide saavutusi tuleb ajakirjanduses laialdaselt propageerida. Üldrahvalikult teatavaks tehtud, leiavad need kohalikud sündmused kohe suurt vastukaja. Juba kolmkümmend aastat tagasi kirjutas V. I. Lenin „Artikli „Nõukogude võimu järjekordsed ülesanded“ visandis“: „Meil tuleb just nüüd hoolitseda selle eest, et see hulk haruldaselt väärtuslikku materjali, mis meil on olemas tootmise uue organiseerimise kogemuste näol üksikuis linnades, üksikuis ettevõtetes, üksikuis külades, — et need kogemused saaksid masside omanduseks.“²⁾

1) Kogumik „Bolševistlik ajakirjandus“, II osa, lk. 234.

2) V. I. Lenin, Teosed, kd. XXII, lk. 414.

See ülesanne on eriti aktuaalne praegu, kus nõukogude rahvas, innustatud Lenini-Stalini partei ideedest, töötab ennastalgavalt selleks, et lühima ajaga täita geniaalsed stalinlikud suunitlused, saavutada maa rahvamajanduse kiireim taastamine ning edasiarendamine. Just sellepärast nõuab partei Keskkomitee ajalehtedelt töötajate kogemuste süstemaatilist tundmaõppimist ning valgustamist sotsialistliku ülesehitustöö mitmekesiseil aladel, eesrindlaste ergutamist ja mahajäänute järeletõmbamist.

Informatsioon ei saa olla mitte ainult meie ülesehitustöö peeglik. Ta peab parteid aitama tema hiiglaslikus loovas töös, täitma mitte ainult kasvatuslikke, vaid ka organisaatorlikke funktsioone. Toome siinkohal ühe näite sellisest ajalehe organisaatorlikust tööst kohaliku elu valgustamisel.

5. märtsil 1948 ilmus „Pravdas“ sõnum „Sormovlaste väärtuslik algatus“ raskete tööde mehhaniseerimise plaanist tehases. Sõnumis seisis:

„„Krasnoje Sormovo“ tehase töötajad seadsid oma eesmärgiks mehhaniseerida tänava laiulatuslikult jõelaevade ning vedurite tootmine. See töö rajaneb konkreetsele plaanile. Sajad stahhaanovlased, meistrid, insenerid ja tehnikud võtsid selle koostamisest aktiivselt osa.

Tehase mehhaniseerimise plaan 1948. aastaks näeb ette masinatehnika rakendamist paljudel rasketel, seni käsitsi tehtud töodel transport-, peale- ning mahalaadimis- ja teiste tööde mehhaniseerimist.

Üldse kavatsetakse mehhaniseerimise alal aasta jooksul läbi viia üle 130 suure kompleksürituse. Tähtis on rõhutada, et see teostatakse tehase kollektiivi oma jõuga. „Krasnoje Sormovos“ on organiseeritud tsehh, mis valmistab mitmesuguseid tootmises tarvisminevaid mehhanisme.

Mehhaniseerimisplaani täitmist on juba alustatud.”

Kavatsetud plaani kommenteerides tõi ajaleht ära jutuajamise „Krasnoje Sormovo“ tehase direktoriga. Direktor jutustas, mis juba on tehtud, iseloomustas eelseisva töö ulatust, märkis ettevõtte võimalusi ja selgitas mõne konkreetse näite varal eesrindliku tehnoloogia ja mehhaniseerimise rakendamisest saadavat efekti.

Pärast seda jutuajamist avaldas „Pravda“ veel rea materjale raskete tööprotsesside mehhaniseerimisest. Sellise laialdase populariseerimise ning süstemaatilise meeldetuletamise tõttu kujunes sormovlaste algatus üpris tõhusaks ja leidis järeletegijaid paljudes ettevõtetes.

Informatsioonisse ei saa suhtuda kui „täitematerjalisse“, mis peab eraldama üht massiivset ajalehetükki teisest. Ilma tõelise

informatsioonita ei ole ajaleht õige ajaleht. Ja äärmiselt näitlik on see tähelepanu, mida „Pravda“ pühendab kohaliku elu valgustamisele. Enne sõda, kui „Pravda“ ilmus kuuekülgelisena, võttis informatsioon igas numbris enda alla poolteist kuni kaks veergu. Suurte sündmuste (revolutsioonipühade, silmapaistvate ürituste, ekspeditsioonide jne.) puhul lasti välja numbreid, mis peagu tervenisti koosnesid informatsioonilisest materjalist.

Sõjaajal nihkus kohaliku elu valgustamine loomulikult tagaplaanile ja paljude ajalehtede juures likvideeriti informatsiooni-osakonnad. Kuid kohe esimesil päevil pärast sõja lõppu asutas „Pravda“ uuesti selle osakonna. Partei Keskkomitee häälekandja annab palju ruumi vabariikide, kraide ja oblastite elu valgustamisele. Mitmesuguse informatsiooni jaoks antakse harilikult kogu esikülj (välja arvatud juhtkiri), samuti ruumi sisekülgedel. Üldse saab informatsiooniosakond ajalehes rohkem ruumi kui ükski teine osakond.

„Pravda“ toimetuse kolleegium peab liiduvabariikide, oblastite, kraide ja maa suuremate tööstus- ja kultuurikeskuste elu süstemaatilist ning igakülgselt valgustamist ajalehe üheks tähtsamaks ülesandeks. Toimetuse kolleegiumi otsusel peetakse tööd Nõukogude Liidu elusse puutuva informatsiooni alal iga ajalehekorrespondendi elementaarseks kohustuseks ja see on tema tegevuse kriteeriumiks.

Kohaliku elu valgustamine on „Pravdas“ pandud informatsiooni-osakonnale. See on toimetuse kõige suuremaid osakondi. Peale tema tegelevad informatsiooniga „Pravdas“ ka teised toimetuse osakonnad, kes saadavad kogu nende poolt organiseeritud ja kogutud materjali informatsiooniosakonnale, et ei juhtuks tarbetut paralellismi, dubleerimist või ebakõla.

Toimetus rakendab süstemaatiliselt „Pravda“ juhtivaid töötajaid kohaliku elu valgustamisele. Informatsiooniliste teemade kallal töötavad juhtkirjanikud, följetonistid, jutustuste autorid (otšerkistid) ja kirjanikud. Mitmel pool kogu maal toetub informatsiooniosakond mitte ainult ajalehe oma kaastöölise võrgule, vaid ka aktiivile partei-, nõukogude, majandus- ja ühiskondlike organisatsioonide töötajate ning kohalike ajakirjanike hulgast.

INFORMATSIOONI ŽANRID JA ALLIKAD

Hästikorraldatud informatsioon eeldab enamiku ajalehežanride kasutamist. Oleks ekslik arvata, et kõiki meie elus toimuvaid protsesse võib täielikult ning igakülgselt valgustada ainult väikeste kroonikasõnumite abil. Meie pulbitseva elu sündmuste ja nähtuste põhjalikuks ning veenvaks näitamiseks tuleb mobiliseerida kõik

relvaliigid ajalehe rikkalikust arsenalist. Kui „Pravda“ laskis välja erinumbreid, ütleme, liiduvabariikide ülemnõukogude valimiste tulemustest, toodi ajalehes peale sõnumite valimiste käigu üle ära ka sõnumeid kohtadelt, olukirjeldusi, jutustusi. Isegi juhtkiri oli informatsioonilist laadi.

Millised on siis informatsiooni peazanrid? Raske on nende vahel kindlat piiri tõmmata, kuid ikkagi võib skemaatiliselt märkida mõnd iseloomulikku vormi.

Peagu kõigis ajalehtedes avaldatakse lühikroonikat, mis koosneb mõnest 5—6-realisest lakoonilisest teatest, mis fikseerivad fakti ennast ilma eriliste detailideta ja tuuakse tavaliselt ära väikeses kirjas. Nad ilmuvad kõige mitmesugusemate pealkirjade all: ühtedes ajalehtedes „Kroonika“, teistes „Lühiridu“, kolmandais „Meie maakonnast“, „Lühitudiseid“, „Mõne reaga“, „Lühidalt kõigest“ all jne. Mõnikord on otstarbekas valida selliseid väikesi sõnumeid temaatika järgi ja avaldada nad näiteks rubriigis „Kolhoosielu kroonikat“, „Uudiseid tehaseist“, „Spordisündmusi“ jne. Toome näite kroonikavalimikust, mis ilmus 21. aprillil 1948 „Kurskaja Pravdas“ rubriigis „Eile Kurskis“:

* Instruktiivse ettekande 1. maist pidas UK(b)P linnakomitee lektor sm. Iljina linna parteikabinetis. Loengust võtsid osa partei rajoonikomiteede lektorite gruppide liikmed, agitaatorite kollektiivide juhatajad, partei-algorganisatsioonide sekretärid ja linna parteiaktiiv, kokku ligi paarsada inimest.

* UK(b)P linnakomitee juures alustas tööd linna ehitusettevõtete partei-algorganisatsioonide sekretäride seminar. Seminarist osavõtjad kuulavad loenguid parteiorganisatsioonide ülesandeist viie aasta plaani täitmisel ehituse alal Kurskis, poliitilisest agitatsioonist ehitustöölise keskel, parteikoosolekute ettevalmistamisest ja pidamisest jne.

* Oblasti A. S. Puškini nimelise draamateatri kollektiiv sõitis ehitusplatsile Rõškovosse. Akumulaatoritehase töölistele ja inseneritehnilistele töötajatele lavastatakse kaks näidendit: „Rahu saar“ ja „Hiline armastus“.

* Seitse kvalifitseeritud konsultatsiooni haigeile andsid oblasti kliinilise haigla osakondade juhatajad, Kurski meditsiinilise instituudi professorid. Seoses oblasti haigla ja polikliiniku ühendamisega hakatakse selliseid konsultatsioone korraldama kolm korda nädalas.

* Linna kehakultuuri- ja spordikomitee korraldas asutiste ja ettevõtete kollektiivide vahelise maleturniiri. Esikohale tuli oblasti draamateatri meeskond.

Teine samuti väga levinud informatsioonivorm on sõnum. Sel on

iseseisev pealkiri ja ta esitab lühidalt kirjeldatava nähtuse või fakti sisu. Sõnum võib sisaldada ka mitut fakti. Ta annab lugejale huvitavaid üksikasju. Sellise sõnumi harilik pikkus on 10—30 rida, kuid mõnikord on ta ka märksa pikem.

Omapäraseks, kuid kahjuks vähekasutatavaks informatsioonivormiks on jutuajamine (intervjuu). Sel juhul esitatakse faktid või vaatekohad selle inimese nimel, kelle arvamus ja kogemused ajalehele ja lugejale huvi pakuvad. Jutuajamised on võimalikud teadlaste, majandusmeeste, partei- ja nõukogude organisatsioonide juhtide, silmapaistvate stahhaanovlaste, kultuuri- ja kunstitegelaste ning nimekate sportlastega. Sellised jutuajamised võivad sageli hea eduga asendada artiklit, ülevaadet, laiendatud informatsiooni.

Mõnikord ei saa ajaleht laiendatud materjalile mingi küsimuse üle ruumi anda ja toob pika artikli asemel lühikese jutuajamise. Jutuajamise vormi tarvitatakse ka siis, kui on vaja kommenteerida äsjatoimunud sündmust või laiendada avaldatud andmeid. Utleme, et stahhaanovlane Ivanov püstitas tootmise alal rekordi, — selle materjali laiendamiseks on kasulik anda jutuajamine Ivanoviga selle üle, kuidas ta edu saavutas.

Jutuajamist võib kasutada ka omalaadi informatsioonivormina selle või teise sündmuse üle. Sageli kasutatakse jutuajamist ka selleks, et informeerida lugejat teataval rahvamajandusharul eesolevaist ülesandeist. Tüüpiliseks selles suhtes on 21. aprillil „Rabotši Kraisi“ (Ivanovos) ilmunud toimetuse kaastöölise jutuajamine trusti „Ivanoles“ juhataja sm. Repiniga.

„Möödunud aastaga võrreldes,“ ütles juhataja, „on tänava kevadel metsaparvetamine paremini organiseeritud. Sellest kõneleb kas või fakt, et 20. aprilliks oli vette lastud kolm korda rohkem metsamaterjali kui samaks ajaks möödunud aastal. Kuid arvata, et parvetamine on kõikjal hästi organiseeritud, oleks väär. 114 600 tihumeetrist on parvetamise lõpp-punktidesse saanud 8500 tihumeetrit.“

Edasi kõneleb sm. Repin üksikute metsatööstuskeskuste tööst, puudustest parvetamise organiseerimisel ja tema töötajail ees seisvaist lähemaist ülesandeist.

Jutuajamise konstruktiivne ülesehitus ja vorm ajalehes võivad varieeruda sõltuvalt materjali iseloomust ja sisust, autori või toimetuse vaatepunktist. Intervjuu võib üles ehitada mitmesuguselt: nii jutustuse näol esimeses isikus kui ka küsimuste ja vastuste kujul. Ta võib teinekord sisaldada autori vahemärkusi, üldistamist ja iseloomustust. Mõnikord praktiseeritakse ka intervjuud-olukirjeldest, kus tuuakse autori tähelepanekuid intervjuueeritava käitumise üle, märgitakse tema reageerimist ajakirjaniku küsimustele.

Võrdlemisi harva avaldatakse ajalehtedes reisikirjeldusi ja informatsioonilist reportaaži, kuigi lugejale meeldivad need leidlikud ning elavad žanrid. Näiteks sellisest materjalist võib olla 17. aprillil 1948 „Kasahstanskaja Pravdas“ ilmunud Džezkazgani kombinaadi plaaniosakonna juhataja I. Saikini reportaaž „Tänane Džezkazgan“. Autor jutustab, kuidas see suur tööstusala välja näeb, jutustab kombinaadi kiirest kasvust, tema märkimisväärseist inimestest ja nende töövõitudest. Mõne reaga on toodud huvitavad andmed Džezkazgani minevikust, reportaaži lõpul aga kujutatakse tema helget tulevikku.

Teistest ajalehe informatsioonivormidest tuleb nimetada kahjuks väga harva praktiseeritavat teadete ülevaadet (kirjade ülevaadet) kohtadelt ja sisemaist ringvaadet. „Volžskaja Kommuna“ (Kuibõševis) tõi iga nädal ära ülevaate tähtsamaist sündmustest meie maal. Uhes sellises järjekordses materjalis, mis ilmus 24. aprillil 1948, on suur osa pühendatud Moskva linna ehitustööle sõjajärgse stalinliku viisaastaku kolmandal aastal. Kasutades Moskva Nõukogu sessioonil avaldatud andmeid ja otsuseid, andis toimetus lugejaile huvitava kokkuvõtliku informatsiooni.

Eriti tuleb märkida sellist levinud informatsioonivormi, nagu ülevaated istungeist, nõupidamistest, koosolekuist ja kongressidest. Meil on ülekaalus, kui nii võib öelda, ülevaate fotograafiline vorm: ajakirjanik annab kokkusurutult edasi kõik, mis toimus istungil. Kuid see pole ajalehele kaugeltki ainuke võimalik ega vajalik vorm. Võib edasi anda ümberjutustuse toimunust ja autori muljed. Mõnikord on otstarbekas istungil arutatud hulgalistest küsimustest välja tõsta üksainus, teisi aga ainult mainida. Mõnikord tuleb üksikasjalisemalt ära tuua üksainus kujukam sõnavõtt. Nii muide talitaski „Pravda“ valimiskampaania päevil. Jutustades mitmest koosolekust tõi toimetus ülevaadete asemel ära usaldusmehe kõne või saadikukandidaadi sõnavõtu või olukirjelõuse lühikeste märkustega koosolekust.

Paljud ajalehed suhtuvad hälvustavalt läbirääkimistesse ja piirduvad ülevaateis harilikult ühe reaga: „Pärast aruandekõnet algasid elavad läbirääkimised.“ See on lugupidamatus koosolekust osavõtjate vastu ja lugejate huvidest mittehoolimine. Nõupidamisest, kongressist, konverentsist osavõtnute sõnavõttud peavad, sõltuvalt nende tõelisest väärtusest, ajalehes vajalikku ruumi leidma. Seejuures pole sugugi sunduslik koostada aruannet kõnelejate sõnavõttude järjekorras. Sõnavõtte võib grupeerida küsimuste järgi, anda üldkokkuvõtte tsitaatidega jne.

Varem liigitati ajalehete reportereid erialade järgi. Oli kroonikakirjutajaid, kes ei küündinud kõrgemale lihtsaist sõnumeist.

Oli reportereid, kelle hooleks usaldati ülevaadete (reportaazi) koostamine koosolekuist. Erilise kategooria informatsioonitöötajaid moodustasid intervjuerijad, „spetsialistid“ jutuajamiste alal. Praegu nõutakse igalt ajakirjanikult kõigi nende ajalehevormide valdamist. Seepärast nõutakse rööbiti ajakirjanike süstemaatilise marksistlik-leninliku õppusega ka toimetuse kirjanduslike kaastööliste professionaalse kvalifikatsiooni pidevat täiendamist.

Millised on informatsiooni peallikad?

Kõigepealt informatsioon altpoolt: partei ja valitsuse, kesk- ja kohalike organisatsioonide otsused ning määrused. Mõnikord tuuakse need ära tervikuna, mõnikord kokkuvõetult. Tähtsamaist otsuseist lähtudes juhib ajaleht suuri kampaaniaid, annab artikleid, korrespondentsi ja igakülgset informatsiooni selle üle, kuidas neid otsuseid täidetakse, kuidas nad elu ümber kujundavad.

Teiseks, informatsioon altpoolt: reporterid, kohalikud ja erikorrespondendid. Nad on kohustatud varustama ajalehte teadetega selle üle, mille alal parteiorganisatsioonid ja nõukogude võimu organid töötavad, mis toimub tehaseis, kolhoosides, instituutides, linnas ja maal. Kuid isegi väga suur ja tugev koosseisuliste töötajate arv pole suuteline tagama kohapealse elu täit ning temaatiliselt mitmekülgset valgustamist. Siin peab toimetusele appi kutsuma aktiivi kohalike partei-, nõukogude, majanduslike ning ametiühingute töötajate hulgast.

„Pravda“ toob sageli ära oma aktivistide mitmesuguseid, sealhulgas informatsioonilisi materjale. Aktivistid kirjutavad peamiselt neist kohtadest, kus ajalehel pole alatisi korrespondente. Toimetus kõvendab neid sidemeid, annab seltsimeestele teemasid, aitab neil korrespondentsi ja sõnumeid kirjanduslikult kujundada. Omalt poolt tõmbavad ka „Pravda“ kohapealsed korrespondendid partei- ja nõukogude töötajaid, kirjandus- ja kunstitegelasi, teadlasi, stahhaanovlasi-töölisi ning kolhoosnikuid kaasa ajalehe kaastööle.

Suureks toeks on ajalehetele informatsioon, mida annab TASS. Kohalikele ajalehetele on need teated sageli ainukeseks informatsiooniallikaks selle üle, mida tehakse Moskvast, liiduvabariikide pealinnades, kogu Nõukogudemaal.

Mitmesuguseid informatsioonilisi teateid, mis pakuvad lugejaile huvi, esineb sageli ka töötajate kirjades. Sisukamad kirjad tuleb avaldada. Sageli võib kiri anda tõe uuele teemale, informeerida toimetust toimunud või eelseisvast ajalehe tähelepanu pälvivast sündmusest.

Keskajakirjandus annab regulaarselt ruumi ülevaateile „Kohalike ajalehete veergudelt“. Sellist materjali avaldades haaravad toimetused kinni väärtuslikust algatusest, mida on ilmutanud koha-

likud ajalehed, ja toovad kohtadel esiletõstetud huvitavad küsimused avalikkuse ette, populariseerivad ajalehepraktika uusi vorme. Ühtlasi võimaldavad kohapealse ajakirjanduse veerud mitmekesis-tada avaldatava informatsiooni temaatikat ja „geograafiat“. „Pravda“ näiteks annab mitte ainult rubriiki „Kohalike ajalehtede veergudelt“, vaid võtab ka üksikuid sõnumeid (allikat ära tähendades) kohaliku ajakirjandusest temaatiliste rubriikide jaoks, sealhulgas isegi lühi-kroonika alla.

Sellest algatusest on laialdaselt kinni haaranud ka teised meie ajalehed: vabariiklikud, kraide ja oblastite omad. Nii tõi Pensa ajaleht „Stalinskoje Znamja“ 21. aprillil 1948 Nižni Lomovi rajooni ajalehest „Sotsialistitšeski Putj“ ära sõnumi „Kolhoosipere sisse-tulek“. See informatsioon vääris kahtlemata äratrükkimist. Selles kirjutati:

„Nižni Lomovi rajoonis on Kuibõševi-nimeline kolhoos Bolševitškaski külanõukogus üks eesrindlikemaid. Möödunud aastal sai ta kõrge viljasaagi ja tõstis tulu ühiskondlikust loomakasvatusest. Kolhoosi ühiskondlike tulude kasv ei jätnud mõju avaldamata ka põllumajandusartelli liikmete perekondade sissetulekule. Nii sai kolhoosnik sm. Rastovi pere normipäevade eest 330 puuda vilja, 660 puuda kartuleid ja 10 300 rubla rahas.

Rikkalikke sissetulekuid said ka teised artelli liikmed.“

Kõige selle juures on informatsiooni peaallikaks elu, see, mida ajakirjanik näeb oma silmaga, kuuleb oma kõrvaga. Iga toimetus annab sageli ülesandeid oma kirjasaatjaile, ja see on täiesti loomulik: toimetus on ühendatud parteiorganisatsioonidega, ta teab palju ja võib juhatada, millega antud momendil on vaja tegelda, millele erilist tähelepanu pöörata. Kuid see ajakirjanik pole krossigi väärt, kes töötab ainult toimetuse ülesandel, kui ta — koolipoisi keeles väljendudes — võib kirjutada ainult resümee varem antud teemal, mitte aga kirjandit vabal valikul.

TEMAATIKA JA PLANEERIMINE

Propagandakunsti suur asjatundja M. I. Kalinin ütles: „Bolševik-ajakirjanik peab oma sõnavõttudega ajakirjanduses andma midagi uut: mitte olemasolematute „probleemide“, väljamõeldud ja mitte kellelegi vajalike „avastuste“ sõrmest väljajätmise mõttes, vaid uut partei poolt esiletõstetud loosungite ja ülesannete sellise läbi-töötamise mõttes, mis aitaks kaasa nende loosungite kiiremale ning paremale elluviimisele; see aga saavutatakse kõige paremini siis, kui ajakirjanik konkreetsete faktide najal oskab näidata partei loo-sungite elluviimist või selle kehtastamist pidurdavaid põhjusi.“¹⁾

¹⁾ Kogumik „Bolševistlik ajakirjandus“, II osa, lk. 297.

Siin-seal ajakirjanike ringkondades valitseb arvamus, et informatsiooni ei saa ette planeerida. See arvamus on täiesti ekslik. Juba informatsiooni iseloom ise näitab, et teda võib ja tuleb planeerida, osavalt suunata ja targasti organiseerida.

Iga ajakirjanik, sealhulgas ka informatsiooni alal töötaja, peab pidevalt juhinduma partei ja valitsuse otsuseist. See on sõna tõsisel mõttes ammendamatu teemade allikas. Avaldatavate materjalide iseloomu ning temaatika kindlaksmääramine ongi alus ajalehe informatsiooniosa planeerimiseks.

Meie tööplaaniks pikemaks ajaks ette on rahvamajanduse taastamise ning arendamise viie aasta plaan. Informatsiooniosakonnad peavad päevast päeva mitmesugusel kujul žanride kogu mitmekesisust kasutades näitama meie maal areneva hiiglasliku ehitustöö käiku, jutustama nõukogude patriootide kangelistegudest, kujukate näidete varal demonstreerima Lenini-Stalini partei kõikevõitvat jõudu, mis on Nõukogude Liidu rahvad koondanud ühtsesse sõbralikku perre.

„Pravda“ valgustab süstemaatilisel eesrindlike ettevõtete ja kolhooside edusamme, informeerib lugejat uute tehaste, kaevanduste ja tsehhide käikulaskmisest, koolide ja haiglate ehitamisest, institutide avamisest. „Pravda“ korrespondendid ja jutustuste autorid (otšerkistid) kannavad lugejani loomise paatose, millest on läbi imibunud meie argipäevade iga minut, teatavad viisaastaku uuest grandioosseist ehitustest, jutustavad, kuidas realiseeritakse otsuseid veeta steppide ja kõrbede niisutamise kohta, mida tehakse maa rikkalike maapõuevarade uurimiseks, kuidas tõstetakse töötava rahva heaolu, ja palju muud.

Kõike seda võib — oma maastaabis, oma vahenditega — teha ka igas teises ajalehes, kui on vaid tahet ja ajakirjanduslikku oskust. Iga ajaleht on võimeline saatma oma töötajaid tähtsamaile ehitustele, siin ja seal soetama alatisi vabatahtlikke kirjasatjaid, kes kujukate olukirjeldustega, korrespondentsiga, huvitavate sõnumitega näitavad meie päevade suurust, informeerivad süstemaatilisel lugejaid kogu maad haaranud ülesehitustöö käigust ja töötajate vaprust.

Ajaleht peab numbrist numbrisse näitama nõukogude inimeste võitlust viisaastaku teostamise eest nelja aastaga, propageerima eesrindlike ettevõtete ja kuulsate stahhaanovlaste kogemusi ning saavutusi, taotelles, et sellesse võitlusse lülituks üha uusi ja uusi tööliste, kolhoosnikute ja intelligentsi hulki. Siin on äärmiselt tähtis näidata mitte ainult seda, mis on tehtud, vaid ka, kuidas see on saavutatud, näidata nõukogude inimese õilsaid iseloomujooni. On vaja lugejale jutustada töö loomingulisest sisust, avada tema ees meie inimeste suurepärase vaimne rikkus, nende loomingulised jõud.

Eessõnas Mikulina raamatule „Masside võistlus“ tähendas selisimees Stalin: „Viimasel ajal on artiklid ja sõnumid võistluse kohta meie ajakirjanduses sagenenud. Kirjutatakse võistluse filosoofiast, võistluse juurtest, võistluse võimalikest tulemustest jne. Kuid harva võib leida selliseid sõnumeid, mis annaksid veidigi harmoonilise pildi sellest, kuidas rahvahulgad ise võistlust läbi viivad, pildi sellest, mida miljonilised töölishulgad võistlust teostades ja lepinguid alla kirjutades läbi elavad, pildi sellest, et töölishulgad peavad võistlust omaenda kalliks ürituseks. Ometi on see asja külg meile suurimal määral tähtsaks küljeks võistluses.“¹⁾ Neis Stalini sõnades on otsene direktiiv kogu meie ajakirjandusele.

Elu seab meile iga tund ette hulga küsimusi, millele ajaleht eriti oma informatsiooniga peab silmapilkselt reageerima. Kujukaid, huvitavaid näiteid kasutades tuleb näidata tootmise mehhaniseerimist, sisemiste reservide mobiliseerimist kõigis rahvamajandusharudes, kokkuhoiurežiimi raha, toorainete ja materjalide kulutamisel. Tuleb tuua huvitavaid fakte nõukogude külaelust. Siin avaneb ajakirjaniku ees tohutu hulk teemasid, alates võitlusest kolhoosi ühiskondliku rikkuse tugevdamise ning laiendamise eest kuni rahvamaja tööni.

Ajalehe austavaks ülesandeks on bolševike partei poolt kasvatatud nõukogude inimese õilsa iseloomu mitmesuguste avalduste näitamine. Laialdaselt tuleb populariseerida näiteid nõukogude inimeste heroismist, mida nad ilmutavad tootmisel, igapäevases elus, õpetlase laboratooriumis. Selliseid fakte on väga palju ja ajakirjanik peab olema tähelepanelik, terane ning kõigest huvitatud vaatleja. Sellised materjalid kasvatavad lugejais sihikindlust ja püüdu raskusi võita, tugevdavad nõukogude uhkuse ja nõukogude patriotismi tunnet.

Ei tule arvata, et sangarlikke tegusid tehakse ainult merel, mägedes ja kaevandustes. Nõukogude inimene ilmutab oma iseloomu õilsust kõikjal. „Kasahstanskaja Pravda“ tõi 18. aprillil 1948 selles suhtes üpris tähelepanuväärse sõnumi naiskolhoosnikust Sarsenbike Bidauletovast:

„Kazalinski kolhooside mitmetuhandepealised veiste- ja lamastekarjad liikusid aeglaselt kevadistele karjamaadele kauges Kara-Kumis. Teel tabas loomi ootamatu lumetuisk. Üks lambakari, mis kuulus Ordžonikidze-nimelisele kolhoosile ja mida saatis karjus Sarsenbike Bidauletova, eksis teelt. Lambakarja kadumine

¹⁾ Kogumik „Bolševistlik ajakirjandus“, II osa, lk. 220.

avastati alles siis, kui torm oli vaibunud. Pärast hoolsat otsimist, mis kestis kaks ööpäeva, leiti kari üles.

Karjus Sarsenbiki Baidauletova oli mitu päeva sangarlikult võidelnud loodusjõududega. Tema hooleks usaldatud kolhoosikarja kaitstes oli ta täielikult kõik 350 lammast alles hoidnud.

Oblastinõukogu täitevkomitee avaldas patrioot Sarsenbiki Baidauletovale tänu ja premeeris teda väärtusliku kingitusega."

Elu tuleb tähelepanelikult jälgida, teda mitte näha tänavafotograafi külma, kiretu silmaga, vaid suurest üldisest üritusest osavõtja tähelepaneliku, valvsa pilguga. Ilmaaegu ei nimetanud V. V. Kuibõšev ajakirjanikke sotsialistliku ehitustöö valvepostideks!

Viie aasta plaan kriipsutab alla nõukogude teaduse määratu suuri osa maa edasises tehnilises progressis. Teadlaste laboratooriumides toimub kõige kütkestavamaid asju, mis nõukogude inimest sügavalt huvitavad. Ajakirjanduse tähtsaks ülesandeks on kasvatada lugejais armastust oma linna, oma maa rikkuste ning võimaluste vastu, uhkustunnet tema saavutuste üle. Informatsioonitemaatika on meie maal, mis sammub edasi kommunismile, tööpoolest lõpmatu mitmekesine ja puistab iga päev ajakirjanikele rikkalikemat materjali nagu küllussarvest. On ainult vaja seda materjali organiseerida, osavalt välja valida sellest kõige huvitavamad faktid ja kirjutada neist nii kirkalt, nagu nad seda väärivad.

Erilist tähelepanu tuleb alati pühendada informatsioonimaterjali „geograafiaale“. Juhtub ju, et ühed linnad, ettevõtted ja rajoonid on ajalehes esindatud iga päev, mõnikord isegi mitmel veerul korraga, teiste üle aga ei kirjutata tükk aega mitte midagi. Nii tekib omamoodi „tühje kohti“. Toimetus peab täitma need „tühjad kohad“ ja plaanipäraselt valgustama oblastite, kraide, vabariikide tähtsamate tööstus-, kultuuri- ja majandusrajoonide elu. Kui mõnes kohas korrespondendid puuduvad, tuleb kontakti astuda kohalike töötajatega ning ajakirjanikega, ära tuua kõige huvitavam kohalikest ajalehtedest.

Kogemused näitavad, et kontroll ajalehe poolt teenindatava teritooriumi kõigi tähtsamate punktide elu enam-vähem ühtlase valgustamise üle on otstarbekohane koondada sekretariaadi kätte. Sellist kontrolli võib teostada iga päev, tehes vajalikke parandusi numbri planeerimises. Kõige lihtsamal ning kõigile mõistetaval kujul nõuab see arvestus kõigest mõne minuti, kuid toob suurt kasu. Toimetuse sekretär koostab nimekirja tähtsamaist punktidest (20-30-50 nimetust) ja märgib päev päeva kõrval, milliseist linnadest või rajoonidest on materjali ajalehe veergudel ilmunud. Enne numbri murdmist asetatakse see tabel maketi kõrvale ja võrreldakse esialgse kavandiga.

PEAMISED NÕUDED INFORMATSIOONILE

Nagu iga teine ajalehematerjal, nii peab ka iga informatsiooni-sõna olema poliitiliselt läbi kaalutud, aktuaalne, sihiteadlik. Informatsioon peab näitama nõukogude inimese suurust, tema uut suhtumist töösse ja sotsialistlikusse omandisse, nõukogude inimeste ideelist ning kultuurilist kasvu. Ta peab miljonilisi töörahvahulki kasvatama kommunisti vaimus. Mõistagi on selle ülesande edukaks lahendamiseks vaja ka ajakirjanike endi ideelis-poliitilise taseme järjekindlat tõstmist.

Informatsioon peab olema koostatud absoluutselt kirjaoskuslikult, kirjaoskuslikult mitte selle sõna elementaarses mõistes, vaid ka sisuliselt. Kui kirjeldatakse mingit teaduslikku leiutist või tootmissaavutust, peab selles mõistagi olema kõik õige kuni viimse täheni, et ükski asjatundja, kes loeb sõnumit, ei saaks ajalehele ette heita teadmiste puudumist.

Kogemused näitavad, et paljud ajakirjanikud kuritarvitavad uue küsimusega kokku puutudes ja püües oma „tarkust“ näidata erialast terminoloogiat. Enamik ajalehe vigu seisab selles, et me seletame või nimetame midagi ebatäpselt. Iga selline pealtnäha tühine terminoloogiline viga aga kutsub välja lugejate proteste. Eks proovige malesõnumis kirjutada mitte e2—e4, vaid e2—c4, ja te saate sadu kirju, milles lugejad, pioneerist kuni suurmeistrini, abivalmilt toimetusele selgeks teevad, et ettur nii ei saa käia. Tarvitseb kasutada mingit ebaõiget tähendust ükskõik millisel teisel alal, ütleme, geoloogias, arhitektuuris või lukksepaasjanduses, ja toimetus saab kohe protestiavaldusi.

Muidugi ei saa ajakirjanik olla spets kõigil aladel. Kuid just sellepärast peab ta lakkamatult õppima, oma ideelis-poliitilist taset tõstma, oma teadmisi laiendama. Uhel jutuajamisel ajakirjanikega ütles M. I. Kalinin, et korrespondent peab oblastis olema kõige haritum inimene. „Teisiti ei saa kuidagi,“ tähendas Mihhail Ivanovitš. Ometi töötab mõnes toimetuses reportaaži alal kõige vähem kvalifitseeritud ja kõige vähem haritud ajakirjanikke. Nad annavad halli, ebahuvitavat, igavat materjali ja veavad toimetust varem või hiljem jämeda veaga alt.

Sobiv on sisse seada selline kord, et mitte ühtki sõnumit erialasel teemal ei avaldataks ilma esialgse konsultatsioonita. Võib omada maksulisi konsultante, võib ka lihtsalt teada, kelle poole tuleb selles või teises küsimuses pöörduda. Kuid alati tuleb selliseil juhtudel kontrollida nii fakti usaldatavust kui ka sõnastuse tehnilist ning terminoloogilist õigsust. Sellega hoitakse ära igasugused ebatäpsused, patustused ja neile loomulikult järgnevad ebameeldi-

vused. Põhjendamisi töö kiiruse ning tähtajalisusega vigade õigustamiseks ei saa arvestada: töö ajalehe juures on alati kibekiire.

Soovitav on, et informatsioon oleks võimalikult lakooniline. Eri-
nevalt artikleist peab informatsiooniline materjal lugejat veenma
mitte faktide aruteluga, vaid faktide loogikaga, sellesama sünd-
muste ning elu loogikaga, millele Vladimir Iljitš Lenin omistas nii
suurt tähtsust. Kasulik on pärast seda, kui sõnum on kirjutatud,
vaadata, kas selles pole liigseid üksikasju, tarbetuid detaile, mis
kuhjavad üle peamise, sellest, nagu öeldakse, „vee“ välja pigis-
tama. Mõnikord tuleb välja visata terved korduvad lõiked. Ja peagu
alati võib kärpida lauset, teha ta energilisemaks, täpsemaks, selge-
maks.

See muidugi ei tähenda, et informatsioonis pole üksikasjad vaja-
likud või et see ei nõua kujukat, tabavat võrdlust, õnnestunud afo-
rismi. Vastupidi, mida paremini sõnum on kirjutatud, seda tugevam
on tema mõju lugejale. TASS-i korrespondent näiteks andis Kiro-
vist edasi sõnumi mööbli tootmisest. Pole nagu mitte just väga
paeluv, kuigi kahtlemata vajalik teema. Kuid ajakirjanik leidis
väga õnnestunud lahenduse:

„Viiskümmend aastat tagasi käskis Leo Tolstoi, kui ta esma-
kordselt nägi Vjatka mööblimeistrite tooteid, oma kabinetist viini
ja prantsuse mööbli välja viia, asendades selle mõnusat ja kau-
nite tugitoolide ning diivanitega, mis Vjatka talupojad-käsitöölised
olid valmistanud. See oli väärihinnang osavaile mööbelseppa-
dele.“

Väga hea algus! Edasi jutustab autor, et Vjatka käsitöölised on
möbleerinud Nõukogude Maja Minskis, „Arteki“ pioneerilaagri
Krimmis ning rea Uurali võõrastemaju ja et nad praegu täidavad
tellimust maa idarajoonide kivisöetöölise elukorterite sisustami-
seks. Sõnumis kõneldakse suuremate artellide tööst, loetletakse
nende töödangut. Teatatakse tootmise mehhaniseerimisest. See on
huvitav ja hea informatsioon.

Informatsioon peab tingimata olema operatiivne. Informatsiooni-
lised sõnumid on „kiirestiriknev kaup“. Võib anda väga huvitavat
materjali, seda suurepäraselt koostada, aga kui see antakse toime-
tusele üle või avaldatakse liiga hilja, ei osutu see kellelegi enam
kasulikuks. Informatsioon on harilikult seotud mingi sündmusega,
on juba oma olemuselt operatiivne. Mis mõtet oleks tõepoolest
istungist kirjutada paar-kolm nädalat hiljem, kui see on toimunud?
Või, ütleme, on toimunud mingi spordivõistlus, inimesed on ammu
laiali sõitnud, oma tööle asunud, ja äkki pärast seda võtab selle-
kohta sõna ajaleht! Materjali värs্কuse nõudest tuleb väga rangelt
kinni pidada.

Võimalik on muidugi ka temaatiline informatsioon, mis pole seotud kindla sündmusega. Aga ka sel juhul peab ta põhjenema kõige viimaseil andmeil, tingimata lähtuma üldistest, just praegu päeva-
korral olevaist ülesandest.

Sageli kurdavad korrespondendid halva ühenduse üle ja püüavad sellega oma halba tööd õigustada. Võib kategooriliselt kinnitada, et pole sellist olukorda ega sellist kohta, kust ei saaks materjali ajalehele edasi anda. Teatavasti on nõukogude ajakirjanikud sõnumeid edasi andnud niihästi põhjanaba jäält ja Kara-Kumi liivakõrvest kui ka Pamiiri mäekõrgendikelt. Seal aga on sidepidamise tingimused ometi halvemad kui maa keskrajoonides.

Võiks meelde tuletada ka sõjakorrespondentide tööd, eriti peale tungipäevil. Nõukogude armee liikus hoogsalt edasi, vallutas linnu, ja igaihest neist oli vaja kirjutada ja toimetust viibimata informeerida. Ja kirjutati ning informeeritigi: mõnikord telefoni teel, kui see oli võimalik, mõnikord raadio teel, teinekord murti otsühenduse juurde või saadeti korrespondents teele juhusliku või koguni erilennukiga. Teinekord lennati tähtajalise materjaliga ise Moskvasse. Siin aga istub korrespondent kuski kõigest 50—60 kilomeetri kaugusel, ja kui toimetus talle etteheiteid teeb, et ta vähe kirjutab, tuleb ta enda õigustamiseks välja sellega, et ühenduse pidamisega on raskusi...

Tarvitseb vaid lihtsalt loetella sidevahendeid, mis igas rajoonis on olemas, et veenduda nende külluses. Kõige mõnusam on muidugi telefon: see võimaldab kiiresti edasi anda materjali, dikteerida sõnumeid vahetult toimetuse stenografistile. Vanaks usaldusväärseks vahendiks on telegraaf, eriti piltside¹. Praegu on meil ehitatud palju ametiasutiste raadiojaamnu, mis sageli pole koormatud ja võivad kiire radiogrammi toimetusele üle anda. Maa suurimad keskused on omavahel ühendatud regulaarsete lennuliinidega. Ka külarajoonides pole lennuk sugugi enam haruldane külaline.

Suuremate materjalide ja fotode saatmiseks võib kasutada vahendaja — vagunisaatja, autojuhi — teeneid. Ei tohi ainult optimistlikult lootma jääda, et vahendaja otsib toimetuse ja vajalikud inimesed üles kohe kohalejõudmisel. Soovitav on saadetise ümbrikule märkida telefoninumbri, millel toimetusse võib helistada, ja peale selle toimetusele saata telegramm, et materjalitoojale vastu mindaks ja temalt saadeti vastu võetaks.

TAPSUS ON INFORMATSIOONI PÕHINÕUE

Erilised ja väga ranged nõuded esitatakse informatsioonimaterjalide täpsuse suhtes. Sõnum peab esimesest kuni viimse reani olema

¹) Nõukogude Liidus tarvitusel — Toim.

absoluutselt ning vastuvaidlematult täpne, laitmatult õige. Muidu ei too avaldatud materjal ajalehele, parteitööle, mis on usaldatud meile, bolševistliku ajakirjanduse alal töötajaile, mitte kasu, vaid kahju.

Välja mõelda süsteemi, mis automaatselt garanteeriks ajalehte ebatäpsuste ning vigade eest, on muidugi võimatu. Kogu asi seisab kirjandusliku kaastöölise sisemises mobiliseerituses, tema teadlikkuses oma parteilisest vastutusest selle töö eest, mis ajakirjanikele on usaldatud. Iga autor, iga toimetuse kaastööline peab harjuma materjali igakülgse ning põhjaliku kontrollimisega. On vaja kontrollida kuupäevi, isikute, linnade, külade, rajoonide, ettevõtete ja asutiste nimesid, tsitaate, viiteid andmete allikaile, tehnilisi termineid jne.

Proovime ühe sõnumi najal kindlaks määrata, mis nimelt kontrollimisele kuulub. Tuuakse väike teade draamakirjaniku Aleksander Nikolajevitš Ostrovski 125. sünnipäeva pühitsemisest. Sõnumis märgitakse, et Moskva Väikeses Teatris ja selle filiaalis mängiti juubelipäeval selliseid ja selliseid näidendeid, Gorki-nimelises Kunstiteatris näidendit „Põlev süda“, mis esmakordselt lavastati selles teatris 22 aastat tagasi; Suures Teatris läks Ostrovski näidendi „Ei saa nii elada, nagu tahaks“ järgi kirjutatud Serovi ooper „Vaenlase jõud“, Bahrušini-nimelises teatrimuseumis avati näitus, Kirjanike Majas esines kõnega Stalini preemia laureaat kirjanik B. S. Romašov; Üleliiduline Poliitiliste ja Teaduslaste Teadmiste Levitamise Ühing korraldas mitu loengut.

Tuleb kontrollida, kas Ostrovski ees- ja isanimi on õiged, kas on õige, et Kunstiteater kannab Gorki nime, kas Ostrovski näidendite nimed on täpselt antud, kas Serov tõepoolest on kirjutanud sellise ooperi, kas ooperi nimetus on selline ja kas selle aluseks on võetud draamakirjaniku selle näidendi süžee. Kirjanduslike allikate järgi tuleb kindlaks teha näidendi „Leegitsev süda“ esimese lavastamise aasta Moskva Akadeemilises Kunstiteatris, käsiraamatute järgi kindlaks teha, kas on olemas Bahrušini-nimeline teatrimuseum, kas teda nimetatakse nii või teisiti, kas nii nimetatakse Kirjanike Maja. Ajalehtede komplektide järgi on vaja välja selgitada, kas Romašovile on antud Stalini preemia, kas ta on kirjanik ja kas tema eesnime tähed on õiged.

Selline elementaarne kontroll kaitseb ajalehte tunduval määral ebatäpsuste ning vigade eest.

AJALEHEVIGADE TEKKIMINE

Materjali läbitöötamise protsessis autori poolt, järgnevalt tööetappidel originaali kallal toimetuses, ümberkirjutamisel, ladu-

misele andmisel jne. juhtub eksitusi, mida hariliku kontrollimise filtriga on raske kinni püüda. Seepärast on kasulik jälgida, kuidas mõnikord vead tekivad, tuua tüüpilisi situatsioone, mis peidavad endis vigade ohtu, ja ära märkida lihtsaimad abinõud nende vältimiseks.

Milline oht varitseb autorit kõige sagedamini?

Kõigepealt liiga suur usaldus oma mälu vastu. Mõni ajakirjanik ei märgi peagu mitte kunagi midagi üles ega kontrolli vähimatki. Talle võib saatuselikuks saada mulje, et ta on kõigest väga hästi aru saanud või et ta kõike hästi teab. Eriti sageli tekib selline tunne, kui on tegemist hea kõneandega vestlejaga. Ta jutustab niivõrd selgesti ning kujukalt, et ülesmärkimine näib täiesti asjatuna. Hiljem aga, kui ajakirjanik istub maha kirjutama, ajab ta nimed sassi, moonutab kuupäevad ja nimetused. Sellest järeldus: mitte kunagi loota mälule, tingimata kõik üles märkida ja tingimata kõike enne materjali toimetusse saatmist ja ladumisele andmist kontrollida.

Praktika on näidanud, et suur osa ajalehevigadest langeb reportaažidele. Millised ohud siin autorit varitsevad? Kõigepealt tuleb hoiduda kõnede-ettekannete, teeside ja projektide läbimõtlematust kasutamisest. Neid aegsasti autori poolt koostatud teese tavaliselt parandatakse enne esinemist, näited asendatakse kujukamatega, arve täpsustatakse. Seepärast, kui ettekande sisu edasi anda ainult teeside järgi, võib ajalehe rängalt sisse vedada. Nii sama kriitiliselt tuleb suhtuda ka nõupidamise või kongressi programmis. Mitmesuguseil põhjusil on ühed kõned päevakorrast välja jäetud ja teisi sisse võetud või esineb ettenähtud kõneleja asemel teine.

Õpetlik lugu juhtus korrespondendiga, kes andis informatsiooni NSV Liidu Teaduste Akadeemia konverentsist Molotovi oblasti tootmisjõudude uurimise alal. Teiste hulgas oli päevakorras märgitud ka ministri asetäitja sm. N ettekanne. Ja korrespondent märkiski reportaažis, et kõnega esines sm. N. Hiljem aga selgus, et sm. N oli enne ärasõitu äkki haigestunud ja Moskvasse jäänud, kõne aga pidas ministri teine asetäitja, sm. A.

Et sellist piinlikku segadust vältida, tuleb tingimata käia nõupidamistel ja isiklikult kõike toimuvat jälgida. Aga ka isiklik passiivne juuresolek ei taga täpsust. Moskva ajakirjanikel on veel väga hästi meeles äärmiselt ebameeldiv sissekukkumine, mis juhtus mõne ajalehega VNFSV Ülemnõukogu esimeste valimiste päevil. Toimus valimiseelne koosolek pealinna suuremas ettevõttes. Koosoleku juhataja teatas, et sõna on parteitul töölisel Dement-

jeval. Kõne oli sisukas, huvitav, ajalehed töid selle ära. Teisel päeval selgus, et sm. Dementjeva pole parteitu, nagu reportaažis oli tähendatud, vaid partei liige 1925. aastast. Selgus, et koosolekut oli juhatanud inimene, kes tundis vähe käitise inimesi ja see pärast eksis kõneleja suhtes.

Sellised juhud pole mitte väga harvad. Mõnikord eksib koosoleku juhataja perekonnanime, teinekord eesnime või ameti nimetamisel. Seepärast on soovitatav sõnavõtjalt endalt järele küsida tema perekonna-, ees- ja isanime, parteilisust, ametit, kutset — lühidalt kõiki andmeid, mis ajakirjanik vajab. Üldse on kasulik pärast sõnavõttu kõneleja juurde minna ja kontrollida oma märkmeid: nimesid, nimetusi ning arve, mis kõneleja esitas, fakte, millega ta argumenteeris. Teinekord komistab kõnelejagi. Mõnikord jälle ajab masinakirjutaja teeside ümberkirjutamisel arvud segi ja kõneleja esitab vaidluste ägeduses mehaaniliselt selle järgi ebatäpselt andmeid. Soovitatav kontroll võimaldab materjalisse täit selgust tuua.

Ajalehevea oht peitub sageli ka püüdes hiilata kõneosavusega, „ilusa“ vormi, ootamatu võrdluse tagaajamises. 30. detsembril 1947 ilmus ühes Moskva keskajalehes laiendatud informatsioon Nõukogude laevastiku edusammudest, mis oli vaalajahil Antarktises. Autor tähendas, et laevastik on püüdnud „mitusada merehiiglast, vaala, kelle üldpikkus ulatuks tuhande kilomeetriti“. Toimetusele meeldis võrdlus ja ta tõi selle ära, ilma et oleks vaevaks võtnud seda lähemalt kontrollida. Lugeja aga kontrollis ja saatis teise keskajalehe toimetusele kirja kaebusega selle informatsiooni ebatäpsuse üle.

Kirjas tähendati, et sõnumi järgi otsustades peaks iga vaal üle ühe kilomeetri pikk olema. Kuid — kirjutas lugeja — „Suur nõukogude entsüklopeedia“ kinnitab, et vaalad kasvavad keskmiselt 15—20 meetri pikkuseks. Kõige suurem vaal, sinine vaguvaal on 30 meetri pikkune. Niisiis, kui uskuda entsüklopeediat ja oletada, et vaalakütid pidasid jahti üksnes sinistele vaguvaaladele, pidi laevastik püüdma 33 300 vaala. Kuid sõnumis seisab, et püüti kõigest mõnisada merehiiglast. Mida uskuda? — küsis lugeja. Niiviisi vedas mõtlematu, kriitiliselt järelekaalumatu võrdlus sisse niihästi autori kui ka ajalehe.

Mõnikord lipsab ajalehte vigu, mida võib seletada ebaõigete assotsiatiivsete kujutlustega. Ühes vabariiklikus ajalehes näiteks oli ära toodud sõnum karja ajamisest Kesk-Aasiast Astrahani oblastisse. Sellest teekonnast kõneldes mainis autor Ust-Urdi liivaluiteid. Selliseid liivaluiteid aga pole. Kuidas tekkis selline viga? Autor

kuulis, et Ust-Urt on kõrb, ja mõtles, et kui on tegemist kõrvega, siis on seal ka liiva. Ometi pole Ust-Urt liivakõrb, vaid kivikõrb.

Tihtiugu satub ajalehte mitte kirjakeeles tarvitata, nn. „kõnekeele“-väljendeid. Teinekord tuletavad ajakirjanikud rajooni nimetuse küla järgi, millest kirjutavad, mitte aga rajooni keskuse järgi. Aetakse segi tööstusrajoon administratiivse rajooniga. Paljud tänavad on ammu ümber nimetatud, ajalehtedes aga esineb ikka veel endisi nimetusi. Neid kirjutatakse automaatselt, sest on harjutud kõnekeeles tarvitata nimetustega, parandamisel aga vaieldakse vastu, et „nii räägitakse“. Tuleb seletada, et nii küll räägitakse, kuid ei kirjutata, — ja ära parandada. Sellisel juhul tuleb alati kasutada teatmeraamatut ja seejuures viimast väljaannet.

Väga valvsalt peab suhtuma materjalide üleandmisel telefoni teel. Halva kuuldavuse või korrespondendi ebaselge diktsiooni juures on raske vastutada arvude, rajoonide, perekonna- ja eesnimede õige vastuvõtmise eest. Seda tuleb alati meelde tuletada nii korrespondendile kui ka sõnumi ladumisele andjale. Telefoni teel saadud materjal vajab rangeimat kontrollimist, nii faktilist kui ka mõttelist.

Hiljuti ilmus ühes ajalehes sõnum Stalinskist metallurgide edusammudest. Seal oli öeldud, et terasevalaja Prutnikov on üle plaani andnud 18 000 tonni metalli. Mõne päeva pärast selgus, et oleks tulnud kirjutada 1800 tonni. Korrespondent oli küll arvud õigesti edasi andnud, kuid kuuldavus oli halb ja stenografist oli eksinud. Kas oleks võimalik olnud viga õigel ajal avastada? Oleks, sest samas sõnumis oli toodud teisigi terasevalajaid, kes olid üle plaani andnud 900 tonni. Ebaharilikult suur arv (18 000) oleks pidanud äratama seltsimehe tähelepanu, kes andis sõnumi laduda.

Telefoniteateis peitub alati foneetiliste vigade oht. Seepärast, kui sõnumid tuleb edasi anda telefoni teel, peab tingimata arve kordama kaks ja kolm korda. Telegraafi teel edasiandmisel tuleb arvud tingimata kirjutada sõnadega. Kohtade ja inimeste nimed on soovitatav sõnumi lõpul korrata. Just lõpul, mitte kohe nime esimese mainimise järel, et telegrafist, kes on nimes korra eksinud ja nüüd näeb kõrval erinevat nime, teist korda viga ei teeks. Vastutusrikkamaid nimed ja nimetusi on soovitatav edasi anda tähtede kaupa.

Vea teinud või vea läbilasknud ajalehetöötaja veeretab mõnikord süü masinakirjutajale, kes on moonutanud õiget originaali. Selle vastu ei saa vaielda, et ka masinakirjutajad töös patustavad, kuid ajakirjanikele ei saa see mingiks vabanduseks olla. Ümberkirjutatud materjalisse tuleb suhtuda nii, nagu näeks seda esmakordselt: see tuleb täht-tähtelt läbi lugeda.

Sõnumis toodud andmete kontrolli on parem teostada redigeeri-

tud ja juba ümberkirjutatud teksti järgi. Oletame, et näiteks Irkutskist anti üle sõnum grafiidikaevanduste kohta Sajaani mägedes. Autor kirjutas Bogotolski kaevandusest. Kirjanduslik kaastööline kontrollis teatmeraamatu järgi, kas selline kaevandus on olemas, redigeeris sõnumi stiililiselt ja saatis ümberkirjutamisele. Masina- kirjutaja kirjutas „Botogolski kaevandus“. Kirjanduslik kaastööline, ei võrrelnud ümberkirjutatud materjali originaaliga, ei kontrollinud nimesid teist korda ja saatis sõnumi laduda. Ja viga sattus ajalehte.

Ümberkirjutatud materjali range, täielik kontrollimine ja tema võrdlemine originaaliga on tingimata vajalik. See käib ühevõrra nii autorite kui ka toimetuse töötajate kohta.

Palju vigu tekib sellest, et me kuulutame oletatava tõeks, muudame homse eilseks. Mõnikord tuleb see hooletusest, teinekord ei kontrolli ajakirjanik öeldut või hangib informatsiooni asjaga puudulikult kursis olevailt inimestelt. Kunagi ei tohi rahulduda sellega, et materjal on saadud ametlikust asutisest. Kõike, mida saab kontrollida, tuleb täiendavalt kontrollida teiste allikate järgi.

Mõni sõna viseerimise väärtusest. Sageli arvavad korrespondendid ja mõnikord ka mõned toimetused, et kui materjali on läbi vaadanud või viseerinud keegi vastutav töötaja, siis ei tarvitse edasise kontrollimise eest enam hoolitseda. See on ohtlik eksitus. Konsulteeritav vaatab materjali läbi tervikuliselt, sisuliselt, ega ole sugugi kohustatud üksikasjadesse tungima, seda vähem siis arve, fakte, geograafilisi ja inimeste nimesid kontrollima.

1948. a. märtsis said Moskva ajalehed materjali nõukogude aviomodellistide edusammude üle. Teatati, et Rahvusvaheline Lennuföderatsioon kinnitas uute reeglite alusel neli esimest absoluutset maailmarekordit; need saavutused kuuluvad nõukogude aviomodellistidele. Rekordimeeste hulgas nimetati NSV Liidu 1947. a. absoluutset tšempioni aviomodellismi alal sm. Ljubuškinit ja moskvalast sm. Malikit. Mainiti, et sm. Malikile kuulub ka rahvusvaheline rekord mehaaniliste mootoritega hüdrolennukite mudelite kestvuslennu alal. Materjal oli viseeritud. Kontrollimisel aga selgus, et föderatsioon ei kinnitanud mitte absoluutseid maailmarekordeid lennu alal, vaid ainult maailmarekordeid aviomodellismi alal (terminoloogia täpsus etendab spordisaavutuste klassifitseerimisel erakordselt tähtsat osa). Selgus, et absoluutse tšempioni tiitlit aviomodellismi alal üldse ei ole ja kestvuslennu-rekord ei kuulu enam sm. Malikile.

Nagu näeme, ei päästnud viseerimine autorit vigade ega ebatäpsuste eest.

MATERJALI KONTROLLIMINE TOIMETUSES

Eespool vaatlesime mõningaid vigade juhtumeid, mida teevad autorid. Kuid tihtipeale tekib vigu ka toimetuse aparaadi töötajate muretuse, täpsemalt öeldes, lohakuse ja mitte küllalt kohusetruu töösse suhtumise tõttu. Vankumatuks seaduseks käsikirja kallal töötamisel on mitte ainult saadud materjali redigeerimine ja stiiline parandamine, vaid ka selle igakülgne kontrollimine. Selline kontroll on selle toimetuse töötaja otsekohene kohustus, kes annab informatsiooni ladumisele: osakonnajuhataja, tema asetäitja või kirjandusliku kaastöölise kohustus.

Suurtes toimetustes on pealeselle veel keelelised (literatuursed) parandajad-kontrollijad ja kontrollimise erirühmad sekretariaadi juures. Kuid see ei vabasta osakondi materjali kontrollimisest enne ladumisele andmist. Kontrollitakse kõiki faktilisi andmeid: isikute, linnade, külade nimesid, kuupäevi jne. Sellest reeglist kõrvalekaldumine viib paratamatult vigadeni.

Mõnikord juhtub, et kirjanduslik kaastööline annab originaali laduda, kuid pole veel kõike kontrollinud kas ajapuudusel või et polnud teatmeraamatut käepärast või et materjal polnud kiire. Ajaleht aga on elav ning väga liikuv organism. Juhtub, et hommiku eel võetakse üks materjal välja ja pannakse asemele teine, ja see, mis pidi lehte minema homme, läheb täna. Läheb sisse ka kurikuulus lõplikult kontrollimata sõnum. Tagajärjeks ongi viga ajalehes.

Teinekord annab kirjanduslik kaastööline materjali laduda hommiku eel, lootuses teisel päeval rahus kõike fakte kontrollida. Järgmisel päeval on valvekorras teine seltsimees, ta ei tea, et materjal on kontrollimata, arvab, et ladu on korras, ja murrab selle rahuliku südametunnistusega sisse. Ja jälle „poeb“ viga ajalehte. Seepärast tuleb kõikjal, nii sekretariaadis kui ka osakondades, vastuvaidlematult täita kategooriline tingimus: ladumisele saata ainult lõplikult kontrollitud materjal.

Mõnikord on vead seletatavad sellega, et seltsimees, kes annab materjali ladumisele, suhtub liiga usaldavalt tähtsal teenistuskohal asuva või oma eruditsioonilt kuulsa autori originaalisse. Kuid usaldusväärne autor, kes esitab õigesti põhiseisukohad, põhjendades mõjukalt oma järeldusi, ei ole mõnikord detailides ja faktides mitte täiesti täpne.

Sellega seoses võib tekkida küsimus, kas on vaja kontrollida informatsioonilisi materjale, mida saadakse mitmesuguseilt asutistelt. On vaja. Selline kontroll võimaldab avastada mitmesuguseid ebatäpsusi.

Nii said Moskva ajalehed 2. märtsil 1948 informatsiooni Arktise

ajaloole pühendatud raamatute väljaandmise kohta. Muuseas teatas sõnum, et trükist „ilmub silmapaistva vene meresõitja Golovini kapitaaltöö, millesse tulevad mälestused ümber-maailma-reisist sõjalaeval „Diana“ Kroonlinnast Kamtšatkasse (1907—1909)“. Kontrollimisel selgus, et meresõitja nimi pole Golovin, vaid Golovnin, et retk „Dianal“ Kroonlinnast Kamtšatkasse toimus mitte 1907.—1909. aastal, vaid 1806.—1809. a.

Samas sõnumis mainiti, et ilmumisel on L. F. Lakteonovi raamat „Põhjanabareiside ajalugu“. Tuli parandada: autori initsiaalid polnud mitte L. F., vaid A. F., ja nimi polnud mitte Lakteonov, vaid Laktionov. Ka raamatu pealkiri polnud „Põhjanabareiside ajalugu“, vaid lihtsalt „Põhjanaba“. Ainult fakt oli õige: et autor oli raamatu kirjutanud ja et see ilmub.

Kontrolli ei saa piirata ainult ühtede seisukohtadega, puudutamata teisi ja jättes mitmesugused erialased nimetused või kuupäevad autori südametunnistuse hooleks. Tuleb tingimata kontrollida kõiki isiku- ja kohanimedid ning viiteid dokumentidele, ükskõik kes neid ka esitab. Nõudke kinnitusi, täpseid andmeid, autoriteetseid teatmeid igasuguseilt autoreilt, sealhulgas ka eriteadlastelt ja asjatundjailt. Viga ja ebatäpsus on juhtiva töötaja või eriteadlase materjalis veel piinlikum kui lihtsas ajalehesõnumis.

Sageli on vead seletatavad ka materjali hooletu parandamisega. Utleme, et autor on kirjutanud mitte väga ladusa lause. Teie otsustasite selle paremaks teha ja asendasite osa sõnu, edasi aga jätsite autori teksti muutmata. Ja välja tuli segadus. Selline viga on küllalt tüüpiline.

Redigeerimise ja parandamise protsessis tuleb materjali sageli kärpida, tarbetud detailid, mitte midagi ütlevad näited ja liigsed seletused välja visata. Sel puhul peitub suur oht tervete lõigete mehaanilises kärpimises. Mõni esimesel pilgul vähetähtsana tunduv lõige sisaldab lõpus tähtsat mõtet, mida järgmine lõige täiendab ja laiendab.

Juhtub, et arutatakse pikalt-laialt üht küsimust, siis aga hakkab autor ilma igasuguse üleminekuta kõnelema hoopis teisest asjast. Uhes korrespondentsis oli algul juttu Gorki autotehase noorte stahhaanovlaste edusammudest, siis, järgmises lõikes, loetleti vähe huvi pakkuvaid ning halvasti valitud fakte noorte lukkseppade tööst. Samas öeldi, et samasugust tõusu on märgata ka Magnitogorski tehase noorte stahhaanovlaste juures. Edasised kaks lõiget tõid väga sisukaid näiteid magnitogorsklaste stahhaanovlikest saavutustest. Parandamisel visati lõige lukkseppade kohta terveni välja, ja äkki olid Gorki vabrikusse ilmunud olematud terasevaluosakonnad, mai-

niti terasevalajaid, kes annavad metalli üle plaani, nimetati Gorkis täiesti tundmata nimesid. Teksti mehaanilise kärpimise tõttu omistati Magnitogorski tehase kohta käivad näited gorkilastele.

Lõpuks peab kõnelema nõndanimetatud automaatseist vigadest laotud materjali kasutamisel. On antud reportaaž mingist sündmusest: kongressist, konverentsist, etendusest, elektri jaama käikulaskmisest, jalgpallimatšist. Tekstis mainitakse, et sündmus toimus „eile“, kuid mingil põhjusel ei läinud materjal vastavasse ajalehte. Ta võetakse sisse järgmisel päeval, unustatakse aga parandada sõna „eile“ — ja nii pääsebki viga ajalehte.

Võtame teise juhtumi. Sõnumis, mis oli laduda antud, ütleme, novembri lõpul, kirjeldatakse stahhaanovlase Ivanovi töötulemusi. Tähendatakse, et ta annab „sel kuul“ nii- ja niipalju toodangut. Siis jääb sõnum mõneks päevaks seisma ja tuuakse ära ilma korrigeerimata või uuendatakse vaid mehaaniliselt kuupäeva esimeses reas. Ja kõik faktid, mis käisid novembri kohta, kanduvad mehaaniliselt üle detsembrile.

Toome veel ühe näite. Artikkel antakse ladumisele detsembri lõpu poole. Autor märgib, et aasta on möödunud edukalt, sellised ja sellised tehased ning põllumajandusrajoonid on „käesoleval aastal“ edukalt täitnud plaani. Kuid artikkel ilmub hilinemisega, juba järgmisel aastal. Sõnad „käesoleval aastal“ seisid kuski artiklis, neid ei märgatud, ei parandatud. Ja nii tuligi välja absurdus.

Järeldus: enne kui tagavarast materjali ajalehte murda, tuleb see sõna-sõnalt läbi lugeda.

Ajalehevigade ja ebatäpsuste põhjuste analüüs näitab, et nad on alati tähelepanemata, muretuse, hooletu tööse suhtumise viili. Vead on kiirustamise, kergemeelsuse, endaga rahulolu tulemus. Partei Keskkomitee nõuab toimetustelt ja kõigilt ajakirjanduse alal töötajailt kõige kategoorilisemalt mitte ainult mõtte- ja faktiliste, vaid ka korrektuurivigade likvideerimist.

Juba kakskümmend aastat tagasi tähendas V. M. Molotov keska- ja kohalike ajalehtede toimetajate nõupidamisel sõna võttes, et rööbiti kohusetruu informatsiooniga pääseb ajalehte sageli tšinovniklikku ja ebaõiget informatsiooni. „Informatsiooni tuleb kontrollida,“ ütles sm. Molotov, „kritisoida. Selline olukord, kus meie ajakirjanduses ühe ja sama asja kohta tuuakse erinevaid arve on lubamatu.“¹⁾

Meie kohustus, bolševistliku ajakirjanduse töötajate otsene kohus on alati olla valvas, ilmutada pidevalt ettevaatlikkust, kontrollida iga sõna, mis me ajalehes avaldame.

¹⁾ Kogumik „Bolševistlik ajakirjandus“, II osa, lk. 181.

AJAKIRJANIKU MÄRKMİK

Peagu igal nõupidamisel, kus viibib ajakirjanikke, võib märgata erinevat asjasse suhtumist. Uks teeb märkmeid blokknooti, teine vihikusse, kolmas paberilehele, neljas päevakorra või teeside tagaküljele. Selline lahkuminek tunnistab mitte korrespondentide erinevat loomingulist suhtumist reportaazi, vaid et mõned seltsimehed pole harjunud kultuuriselt töötama. Võib peagu kindlasti öelda, et ajakirjanik, kes märgib kõneleja kõne paberitükile, seda ka ei kontrolli, ei täpsusta isiku- ega kohanimesid ega fakte, sest tal puudub kindlaks kujunenud töösüsteem. Tema stiiliks on hoolimatus.

Märkmed tuleb kanda kas blokknooti või siis märkmikku. Märkmik on eelistatavam, sest blokknoot on märkmeiks vähem sobiv, lehed tulevad lahti ja võivad kaotsi minna.

Teatavasti pühendavad kirjanikud oma märkmikele väga palju tähelepanu. Nad kannavad neisse kujusid, võrdlusi, huvitavaid fakte, haruldasi perekonnanimesid, tabavaid sõnu — „ettevalmistusi“ tulevasteks teosteks. Kirjaniku märkmed — need on tagavara, mida läheb hiljem tarvis. Ajakirjaniku märkmik aga sisaldab erinevalt kirjaniku omast kõige sagedamini seda, mis läheb vaja kohe, veel tänasesse numbrisse. Seepärast on selles peasi tähtsaimad faktid, muljete kirjeldamine, täielikud andmed kaasvestlejate, kõnelejate, tulevase korrespondentsi või sõnumi tegelaste ja kangelaste kohta. Mõistagi ei lülita see välja ka tagavaramärkmeid.

Kuidas üles märkida? See on isiklik asi, kuid igal juhul tuleb üles märkida võimalikult palju. M. I. Kalinin soovitas vestluses noorte talupoegadest kirjanikega 1934. a.: „...vaja on päevast päeva jälgida olukorda, mida tahate kirjeldada, tähele panna iseloomustavaid jooni ja meeldivaid väljendusi, kõik märkmikku kanda. Kõik see peab olema nii üles märgitud, et seda võib vajalikul hetkel kasutada. Kõigil suurtel kirjanikel on määratu hulk selliseid ülestähendusi ning märkmeid.“¹⁾

Iga märkme algusse on soovitav märkida kuupäev, tegevuskoht, motiiv. Kui istungil, intervjuerimisel või sündmuse vaatlemisel tekib kujukaid väljendusi, tabav iseloomustus, sähvab hea võrdlus, siis tuleb need tingimata kohe üles märkida. Muidu võib hiljem tundide kaupa asjata meelde tuletada meeldinud fraasi, ja seda ei lähegi korda meelde tuletada. Vanasõnad, kõnekäänud, tänaval või tehases kuulnud tabavad ütlused, intervjueeritavate telefonid on kõige parem üles tähendada märkmiku lõppu, ja hiljem, kui on aega, teistesse raamatuisse või vihikuisse kanda.

¹⁾ M. I. Kalinin. Artiklid ja kõned nõukogude VI kuni VII kongressini, lk. 247. Partizdat, 1935.

Kasulik on aeg-ajalt märkmikke revideerida. Seejuures tuleb pallast (märkmehd, millel on ühepäevane tähtsus) välja visata, muu aga korda seada. Kui aeg lubab, poleks paha raamatu alguses (varem varuks jäetud kolmel-neljal leheküljel) koostada register, sest kvalifitseeritud ajakirjanik vajab sageli oma endisi märkmeid. Need võimaldavad tõmmata paralleele, ehitada silda tänase ja selle vahele, mis toimus mõni aasta tagasi, teha laialdasi üldistusi.

Suureks toeks ajakirjaniku töös on tasku- ja lauatelefoniregistrid kõigi või peagu kõigi isikute „koordinaatidega“, keda võib tarvis minna. Peab teadma mitmesuguste töötajate ametikoha ja koduseid telefoninumbreid, nende aadresse, kellaaega, mil neid kõige kergemini kätte saab kas kodus või teenistuses. Eraldi tuleb märkida eriteadlaste telefoninumbreid, keda võib mitmesuguseis küsimustes konsulteerida.

Mõni sõna ajakirjaniku „varustusest“. Sule või täitesulepeaga on soovitatav märkmeid teha ainult ruumis. Märkmete tegemiseks tãnavaal ja väljas on parem kasutada pliiatsit, sest võib sadada, tindiga tehtud märkmehd valguvad laiali ja neist on hiljem raske aru saada. Pliiaats on parem varuda pehme, must. Kaasas tuleb kanda mitte üht pliiatsit, vaid mitut — juhuks, kui üks läheb nãriks, mureduv või läheb kaduma.

*

Võiks palju kõnelda ja kirjutada selle üle, millisel kohal peab asuma informatsioon ajalehes ja milline ta peab olema. Meie tõsielu esitab nõukogude ajakirjanikele määratu palju teemasid, loendamatu arvul akuutseid küsimusi, nõuab bolševistliku ajakirjanduse töötajate tulihingelist, aktiivset osavõttu uue elu ehitamisest.

Praegu, sõjajãrgse stalinliku viisaastaku tãhelepanuvããrseil aastail, kus kogu nõukogude rahvas võitleb piiritu entusiasmiga meie kodumaa kiirema kommunismile liikumise eest, on meie tööpõld eriti vastutusrikas ja tänuvããrt. Ajalehtede ülesandeks, ajakirjanike, sealhulgas ka informatsiooni alal töötajate ülesandeks on leegitseva bolševistliku sõna suure jõuga, kõigi meie käsutuses olevate propaganda- ja agitatsioonivahenditega, kogu meie professionaalse arsenalil relvaga kaasa aidata suurejooneliste stalinlike plaanide kiiremale realiseerimisele.

SISU

Informatsiooni osa ja koht ajalehes	3
Informatsiooni žanrid ja allikad	7
Temaatika ja planeerimine	12
Peamised nõuded informatsioonile	16
Täpsus on informatsiooni põhioõue	18
Ajalehevigade tekkimine	19
Materjali kontrollimine toimetuses	24
Ajakirjaniku märkmik	27

Vastutav toimetaja J. Prunfeldt.

Л. К. Бронтман. Информация в газете.

На эстонском языке.

Ladumisele antud 24. II 1949. Tellimise nr. 858. MB-02280. Trükkimisele
antud 3. III 1949. Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk 2.

7u

Hind 1 rbl.

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00495085 5

49 320